

11. Програмно-методические материалы. Иностранные языки для общеобразовательных учебных заведений. Начальная школа. – 4-е изд. стереотип. – М.: Дрофа, 2001. – 160 с.
12. Рабинович Ф.М. Самостоятельная работа учащихся // Иностранные языки в школе. – 1988. – №4. – С. 31-37.
13. Рогова Г.В., Каган И.Т. Самостоятельная работа учащихся на уроке и ее содержание // Иностранные языки в школе. – 1976. – №5. – С. 35-43.
14. Шумарова Н.П. Мовна компетенція особистості: соціолінгвістичний аспект: Автореф. дис... докт-ра. філол. наук: 10.02.02.; 10.02.01/ Ін-т укр. мови НАН України. – Київ, 1994.- 48 с.
15. *Autonomy & Independence in Language Learning* / Ed. Phil Beuson & Peter Voller. – Longman. Lond & N.G., 1997. – 270 p.
16. Boud D. *Moving Towards Autonomy. Developing Student Autonomy in Learning*, 2nd edn. London: Kogan Page, 1988. – P. 17-39.
17. *Common European Framework of Reference for Language: Learning, Teaching, Assesment*. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2001. – 260 p.
18. Griffiths G., Keohane K. *Personalizing Language Learning*. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2000.-160 p.
19. Schacle A., Srabo A. *Learner Autonomy: A Guide to Developing Learner Responsibility*. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2000. – 112 p.

*Яворський С.Х.
Південноукраїнський державний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського.*

ВІДБІР ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ МВС ДО ДІЙ В НЕТИПОВИХ СИТУАЦІЯХ НА АВТОТРАНСПОРТІ

Вивчення нами проблеми формування професійної готовності майбутніх співробітників ОВС до дій в нетипових умовах призвело до необхідності пошуку нових вимог щодо формування змісту професійного навчання. Ми обмежились автомобільною підготовкою, що, на наш погляд, не звужує сутності висунутої проблеми і визначає один із напрямків її вирішення.

Дисципліна “Автомобільна підготовка” в програмі підготовки курсантів Одеського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ спрямована на підготовку водіїв категорії “В”. Викладання дисципліни проводиться на другому курсі навчання, коли курсанти досягають

вісімнадцятирічного віку і мають право скласти іспит на керування автотранспортним засобом.

Дисципліна формує знання курсантів з Правил дорожнього руху (88 год. під керівництвом викладача); основ керування автомобілем і безпеки дорожнього руху (22 год.); будови і експлуатації автомобіля (32 год.) та навички з практичного водіння (8 год.). Зміст дисципліни базується на типових навчальному плані і програмі керування автотранспортними засобами категорії “В”.

В навчальній програмі з дисципліни відзначається, що курсанти повинні

– знати: Закон України “Про дорожній рух”, Правила дорожнього руху, основи керування автомобілем і безпеки руху; правові основи та відповідальність за порушення Правил дорожнього руху, порядок та правила експлуатації автомобіля та завдання шкоди навколишньому середовищу; правила першої допомоги потерпілим під час дорожньо-транспортних пригод; причини дорожньо-транспортних пригод та способи їх запобігання; правила безпеки праці під час технічного обслуговування автомобіля та користування експлуатаційними матеріалами; призначення, розташування, будову, принцип дії агрегатів, механізмів і приладів легкового автомобіля та правила технічної експлуатації;

– вміти: виконувати вимоги Правил дорожнього руху, впевнено діяти за складних дорожніх обставин і не допускати дорожньо-транспортних пригод; перевіряти технічний стан автомобіля перед виїздом на лінію, забезпечувати технічний стан і обладнання транспортного засобу відповідно до вимог стандартів; керувати легковими автомобілями, які відносяться до транспортних засобів категорії “В” за різних дорожніх умов; буксувати причіп; заправляти автомобіль; надавати першу допомогу потерпілим при дорожньо-транспортних пригодах.

Вивчення дисципліни відбувається за двома фазами: навчання в класі та навчання на автомобілі.

Навчання в класі спрямоване на забезпечення більшості теоретичних елементів програми і часткове засвоєння інших елементів, пов’язаних із практичним водінням. Повне засвоєння цих елементів досягається під час навчання на автомобілі, спочатку на навчальних майданчиках (автодромах), а потім на вулицях міста.

В процесі навчання (як в класі, так і на автомобілі) застосовуються різноманітні методи, форми і прийоми, а саме: лекції і пояснення, що надаються викладачем; спрямовані групові обговорення, які супроводжуються активними діями курсантів, розв’язання задач за навчальним матеріалом;

вправи і тренування для засвоєння необхідних навиків; драматизація і рольові ігри; демонстрації дорожніх ситуацій; демонстрації психофізіологічних характеристик; бесіди з фахівцями в автоінспекції, в управліннях дороги, службах безпеки; пояснення за допомогою навчальних фільмів та ін.

Для удосконалення навичок керування автомобілем (відводиться 8 год.) на автодромі відробляються: розгін та прийоми екстреного гальмування і маневрування на слизькому покритті; дії водія під час занесення автомобіля; маневрування в обмежених проїздах та заднім ходом; на дорогах: рух і маневрування в інтенсивному транспортному потоці; взаємодії з пішоходами та іншими учасниками дорожнього руху; перестроювання, об'їзд, зупинка, рушення з місця зупинки; прогнозування розвитку дорожньої обстановки, дій водія щодо попередження аварійної ситуації; прийоми економічного водіння автомобіля. Кількість годин, що відводиться для цього, свідчить про можливість оволодіти цими прийомами лише на ознайомчому рівні.

Практика викладання зазначеної дисципліни майбутнім міліціонерам-водіям дозволяє зробити висновок, що її “слабкими” елементами є вивчення будови автомобіля, його технічного обслуговування, а також формальне вивчення Правил дорожнього руху. Розділи навчання, які повинні забезпечувати майстерність і безаварійне водіння машини оперативної служби знаходяться на другорядному плані як за обсягом навчального матеріалу, так і за якістю викладання (кваліфікація викладачів і технічна оснащеність). Нажаль, наша держава не виділяє достатніх коштів для навчання правоохоронців користуванню автотранспортом на належному професійному рівні, якого набувають їх колеги в інших високорозвинених країнах. Але компетентність працівників міліції в питаннях, пов'язаних із експлуатацією транспортних засобів (зокрема в нетипових ситуаціях оперативно-службової діяльності) дозволяє не тільки підтримувати правопорядок на дорогах, але й за певних обставин надавати громадянам необхідну допомогу.

Існують також інші суттєві недоліки в організації і підготовці міліціонерів-водіїв: між вивченням Правил дорожнього руху і водінням автомобіля відсутній необхідний зв'язок; під час навчання водіння не враховуються важливі психологічні закономірності формування навиків. Внаслідок цього не дотримуються необхідні вимоги щодо дидактичного процесу; не використовуються, чи використовуються недостатньо ефективні методи і форми навчання; питання безпечності руху саме для водіїв оперативної служби викладаються неповно; навчання водінню не спрямоване на водіння автомобіля оперативної служби, що має певну специфіку.

Курсанти не одержують достатньо знань з питань оцінки психофізіологічних можливостей водія (швидкості реакції, точності оцінки відстані, швидкості руху автомобіля та ін.), бо це непередбачено програмою.

Більш того, аналіз навчальної програми з дисципліни і самого процесу навчання дозволяє зробити висновок, що у змісті курсу “Автомобільна підготовка” і в його організації ніяк не враховується необхідність діяти в нетипових ситуаціях, що виникають під час виконання співробітниками ОВС оперативно-службових завдань на автотранспорті. Але останні мають певну специфіку як з точки зору загальної нетиповості ситуацій, так і з точки зору кваліфікованої поведінки міліціонера-водія за таких професійних умов. Нажаль, практично відсутні матеріали, які дозволяють розробити рекомендації щодо навчання міліціонерів-водіїв оперативної служби діям в професійно-нетипових ситуаціях.

Тому ми вважаємо доцільним включити до навчального процесу спеціальний курс, спрямований на формування у курсантів готовності до дій на автотранспорті в нетипових професійних ситуаціях: “Водіння автомобіля оперативної служби в професійно-нетипових ситуаціях”.

Програма цього спецкурсу складається з чотирьох основних розділів:

I. Нетипові ситуації оперативно-службової діяльності та їх вплив на особовий склад під час виконання оперативно-службових завдань.

II. Безпечне водіння в нетипових ситуаціях оперативно-службової діяльності.

III. Активне водіння в професійно нетипових ситуаціях.

IV. Техніка водіння автомобіля оперативної служби в нетипових ситуаціях.

Навчання за I розділом закінчується тестуванням, а за II-IV – тестовою трасою. Тому вивчення кожного наступного розділу спирається на рівень отриманих кожним курсантом знань, умінь і навиків, що, разом із відомостями про його індивідуальні особливості, дозволяє коректувати подальшу програму занять.

Перший розділ – це насамперед теоретична підготовка курсантів з наступних питань:

- нетипові ситуації оперативно-службової діяльності, їх класифікація;
- вплив нетипових оперативно-службових ситуацій на якість виконання професійних обов’язків;
- готовність до професійної діяльності;
- залежність якості виконання оперативно-службових завдань в нетипових ситуаціях від професійної готовності;

- психофізіологічні особливості і професійно-важливі для вирішення нетипових ситуацій якості співробітника ОВС;
- нетипові ситуації на автотранспорті оперативної служби і готовність до них;
- оцінка нетипових ситуацій і прийняття рішень в нетипових умовах.

Другий-четвертий розділи мають яскраво виражену практичну спрямованість.

Безпечне водіння в нетипових ситуаціях оперативно-службової діяльності передбачає вивчення наступних елементів:

- способи кермування для виходу з нетипової ситуації: прогресивне кермування, швидкісне кермування;
- екстрене гальмування (відробляється на покриттях з різним коефіцієнтом зчеплення) із застосування АБС та без застосування АБС;
- подолання дорожніх нерівностей (ям, бетонних стиків, трамвайних рейок);
- екстрене перестроювання;
- екстрений об'їзд перешкод;
- особливості управління автомобілем залежно від різних типів приводів (передній, задній, повний);
- нетипові ситуації, що виникають при повороті (внаслідок помилкових дій водія; з причин складних дорожніх умов, пов'язаних з погодніми умовами; із-за помилкових дій інших учасників дорожнього руху; через непередбачуваних дій водія-порушника);

- стабілізація автомобіля із зносу передньої, задньої осі коліс.

Активне водіння в професійно нетипових ситуаціях спрямоване на:

- вивчення способів кермування і їх практичного застосування залежно від ситуації (силове, швидкісне кермування, попередні захвати);
- підвищення відчуття габаритів автомобіля під час руху;
- прямолінійний рух автомобіля, ефективний розгін, гальмування в нетипових умовах з адекватним застосуванням передач;
- техніка проходження простих поворотів в нетипових ситуаціях;

Вивчення останнього розділу “Техніка водіння автомобіля оперативної служби в нетипових ситуаціях” дозволяє перейти до управління автомобілем на більш якісному рівні – рівні рефлексивно м'язового сприйняття. Цей розділ складається з наступних питань:

- рух автомобіля в управляемому заносі, тактика “обробки” кутів (правий і лівий повороти на 90 градусів, S-образний поворот; поворот на 180 градусів з

постійним радіусом, екстрений поворот на 180 градусів, розворот на 180 градусів заднім ходом);

– погоня і спеціальна техніка: таран чи розчистка дорожньої блокади, атака на автомобіль порушників, витиснення автомобіля з траси; блокування автомобіля, що наздоганяє; використання спеціальних пристроїв;

– ознайомлення з технікою водіння по сходах, стрибки на автомобілі;

– ознайомлення з технікою зіткнення з іншими автомобілями, технікою перевертання.

Ми вважаємо, що вивчення зазначених навчальних елементів, які запропоновані спецкурсом, дозволять майбутнім міліціонерам-водіям оперативної служби правильно оцінити ситуацію з точки зору поведінки порушника і діяти адекватно обставинам з максимальною ефективністю.

Вивчення запропонованого спецкурсу відбувається після вивчення курсантами дисципліни “Автомобільна підготовка” і є його логічним продовженням. Спецкурс “Водіння автомобіля оперативної служби в професійно-нетипових ситуаціях” розпочинається на 5-му семестрі, завдяки чому враховується, що повна адаптація курсантів до навчальної діяльності завершується наприкінці четвертого, а службово-функціональна і суспільна – третього семестру.

В організації занять за спецкурсом ми спираємось на загальні методи навчання водінню автотранспорту, які повинні: відповідати загальним принципам дидактики; забезпечувати досягнення загальних і спеціальних цілей навчання, а також набуття правильних навиків водіння; сприяти розвитку почуття відповідальності з питань безпеки руху; бути психологічно обумовленими і соціально прийнятними; враховувати потреби курсантів і їх особистісну індивідуальність, ініціативу; впливати на мотиваційну сферу і спонукати до підвищення професійної майстерності.